

ทรรศนะเรื่องพันธะและความหลุดพ้น

ในการศึกษาทรรศนะเรื่องการศึกษาของและความหลุดพ้นในปรัชญาเซน เรื่องสำคัญที่สุดที่ควรจะต้องกล่าวถึงก็คือ คำสอนเรื่องกรรม เพราะกรรมเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการติคของขึ้น และชี้ว่าจะบรรลุสภาพหลุดพ้นได้ก็ต้องทำลายกรรมให้หมดสิ้นไป นอกจากเรื่องกรรมแล้วทรรศนะเรื่องเจตนจำนงอิสระ (Free will) ก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่จะต้องนำมากล่าวไว้ เพราะคำสอนเรื่องกรรมจะไร้ความหมาย ถ้ามนุษย์ขาดเจตนจำนงอิสระในการเลือกกระทำ

๔.๑ คำสอนเรื่องกรรม

ปรัชญาเซนก็เช่นเดียวกับปรัชญาอินเดียลัทธิอื่น ๆ ยกเว้นพวกจรวาทที่เห็นว่าการที่ต้องมาเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏนั้นเป็นทุกข์และเป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา ดังนั้นหลักจริยศาสตร์ของเซนคือการกระทำตนให้พ้นไปจากการติคของในสังสารวัฏ ชีวะในสภาพดั้งเดิมเป็นสิ่งที่บริสุทธิ์ มีศรัทธา ความรู้ อำนาจ และความสุขเป็นอันหนึ่ง ตัวการที่ทำให้ชีวะต้องมาติคของก็คือ กรรม และการกำจัดกรรมก็คือ การทำลายภาวะการติคของ ดังนั้นเรื่องกรรมในทรรศนะของปรัชญาเซน จึงเป็นเรื่องที่เราต้องศึกษากันอย่างละเอียด

ความหมายของกรรม

กรรมตามความหมายของเซนต่างจากกรรมในความหมายของปรัชญาอินเดียระบบอื่น ๆ ที่ถือว่ากรรมก็คือผลของการกระทำ แต่สำหรับเซนกรรมคือวัตถุ (บุคคละ) มีลักษณะเป็นอนุภาคหรืออนุเล็ก ๆ ซึ่งละเอียดมากและไม่สามารถรับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัส

จากทรรศนะดังกล่าวจึงทำให้เกิดการโต้แย้งได้ว่า ความยินดี ความเจ็บปวด ความเพลิดเพลิน ความทุกข์ ฯลฯ เป็นลักษณะของจิตใจ ดังนั้นสาเหตุของมันย่อมน่าจะมาจากสิ่งที่เป็นอัสสารมิชวัตถุ ดังนั้นกล่าวว่าการเป็นวัตถุได้อย่างไร ในขั้นนี้เห็นได้ให้เหตุผลว่า

ประสบการณ์ทางจิต เช่น ความสุข ความทุกข์ ย่อมไม่เป็นอิสระจากสาเหตุทางวัตถุ เพราะย่อมต้องได้รับมาจากประสบการณ์ภายนอกที่ข้องเกี่ยวกับวัตถุเสมอ ดังนั้นการกระทำทุกอย่างก็ย่อมทำให้เกิดอนุภาคของกรรมขึ้น และกรรมนี้เองที่ทำให้ชีวิตต้องมัวหมอง

ประเภทของกรรม

กรรมตามทรรศนะของเซนแบ่งออกได้เป็น ๘ ประเภท^๒ คือ

- ๑. จ्ञานาวารันียะ (Jñānāvaranīya) เป็นกรรมที่ปิดบังความรู้ชอบ คือ
  - ๑. กรรมที่ปิดบังความรู้จากพระสูตร (ความรู้จากคัมภีร์)
  - ๒. กรรมที่ปิดบังความรู้จากประสาทสัมผัส (อาภินิโพรทิกะ - Ābhinibodhika)
  - ๓. กรรมที่ปิดบังความรู้ที่เห็นชอบเขตจำกัด (อวัชชญาณ - Avadhijñāna)
  - ๔. กรรมที่ปิดบังความรู้ในการกำหนดจิตของผู้อื่น (มนหปรายายะ - Manahpariyāya)
  - ๕. กรรมที่ปิดบังความรู้แหวะ ความรู้สูงสุด (แหวะ - Kevala)

๒. ทรรศนาวารันียะ (Darsanāvaranīya) เป็นกรรมที่ปิดบังศรัทธาชอบ มี ๕ ประเภทคือ

^๑ Ibid., p. 167.

^๒ Hermann Jacobi, "Jaina Sutras" Part I, in The Sacred Books of The East, Vol. XXII, p. 192-194.

๑. จักษุทรศานาวรณียกรรม (Cakṣurdarsanāvāranīyakarmā)
๒. อจักษุทรศานาวรณียกรรม (Acakṣurdarsanāvāranīyakarma)
๓. อวधि + ทรศานาวรณียกรรม (Avadhi - darsanāvāranīyakarma)
๔. เกวละ - ทรศานาวรณียกรรม (Kevala - darsanāvāranīya karma)
๕. นิทรา - เวदनียกรรม (Nidrā - vedanīyakarma)
๖. นิทรา - นิทรา - เวदनียกรรม (Nidrā - nidrā - vedanīyakarma)
๗. ปรจลา - เวदनียกรรม (Pracalā - vedanīyakarma)
๘. ปรจลา - ปรจลา - เวदनียกรรม (Pracalā - pracalā - vedanīyakarma)
๙. สตยานะ - คฤทธิ - เวदनียกรรม (Styāna - grddhi - vedanīyakarmas)

๓. เวदनียะ (Vedanīya) เป็นกรรมที่ทำให้เกิดความสุขหรือความทุกข์มี ๒ ประเภท คือ

๑. สาทาเวदनียะหรือสัตเวทยะ (Sātāvedanīya or Sadvedya) กรรมที่ทำให้เกิดความสุขหรือความพอใจ

๒. อสาทาเวदनียะหรืออสัตเวทยะ (Asātāvedanīya or Asadvedya) กรรมที่ทำให้เกิดความทุกข์หรือความเจ็บปวด

๔. โมหนียะ (Mohaniya) เป็นกรรมที่ทำให้เกิดความหลง แบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ

๑. ทรศนะ - โมหนียะ (The darsāna - mohaniya) เป็นกรรมที่ปิดบังความเห็นชอบ (เป็นกรรมที่ทำให้เข้าใจผิด)

๒. จริตระ - โมหนียะ (Caritra - mohaniya) เป็นกรรมที่ปิดบังความประพฤติชอบ (เป็นกรรมที่ทำให้ปฏิบัติในทางที่ผิด)

๕. อายุส (Ayus) เป็นกรรมที่กำหนดความยืนยาวของชีวิต โดยที่กำหนดภพหรือภูมิที่ชีวิตจะไปเกิด ซึ่งแต่ละประเภทขึ้นอยู่กับความยืนยาวของชีวิตของชีวิต ๔ ประเภท คือ เทพ มนุษย์ สัตว์ และพลเมืองในนรก คือ

๑. เทวา - อายุส - กรรม (Devā - āyus - karma) เป็นกรรมที่กำหนดความยืนยาวของอายุของเทพ

๒. มนุษย์ - อายุส - กรรม (Manuṣya - āyus - karma) เป็นกรรมที่กำหนดความยืนยาวของอายุของมนุษย์

๓. ทิรยัก - อายุส - กรรม (Tiryag - āyus - karma) เป็นกรรมที่กำหนดความยืนยาวของอายุของสัตว์

๔. นรก - อายุส - กรรม (Naraka - āyas - karma) เป็นกรรมที่กำหนดความยืนยาวของอายุของพลเมืองในนรก

๖. นามันหรือนาม (Nama) คือกรรมที่กำหนดรูปแบบรวมทั้งคุณลักษณะของร่างกายที่ชีวิตจะไปอิงอาศัยอยู่ แบ่งเป็น ๒ ประเภทคือ

๑. กรรมที่บ่งรูปแบบรวมทั้งคุณสมบัติที่ดี

๒. กรรมที่บ่งรูปแบบรวมทั้งคุณสมบัติที่เลว

กรรมทั้ง ๒ ประเภทยังสามารถแบ่งย่อยออกไปได้อีกมากมายหลายชนิด

๗. โคตร (Gotra) เป็นกรรมที่กำหนดสิ่งแวดล้อมและครอบครัวที่ชีวิตจะไปเกิด แบ่งเป็น ๒ ประเภทคือ

๑. กรรมที่กำหนดครอบครัวที่สูง ซึ่งแบ่งออกเป็น ๔ ชนิด

๒. กรรมที่กำหนดครอบครัวที่ต่ำ ซึ่งแบ่งออกเป็น ๔ ชนิด

๘. อันตรายะ (Antaraya) เป็นกรรมที่ปิดบังพลังภายในของชีวิตคือ เป็นตัวอุปสรรคขัดขวางพลังงานตามธรรมชาติของชีวิตให้เป็นพลังที่ไม่สมบูรณ์ขัดขวางการกระทำความดี ถึงแม้ว่าในส่วนลึกลงไปชีวิตปรารถนาที่จะกระทำ

รุ่งทิพย์ กิจท่า, "การศึกษาเปรียบเทียบทรรศนะเรื่องกรรมในพุทธปรัชญา กับ ปรัชญาเซน" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๑), หน้า ๗๓.

๑. กรรมที่ขัดขวางชีวิตที่มีแนวโน้มเชิงไปในทางแห่งความดีหรือคุณธรรม
๒. กรรมที่ขัดขวางชีวิตที่มีแนวโน้มเชิงต่อโอกาสที่จะบรรลุถึงโมกษะ
๓. กรรมที่ขัดขวางความพึงพอใจต่อความสุขในโอกาสสุดท้าย
๔. กรรมที่ขัดขวางความพึงพอใจต่อความสุขในบางขณะและในขั้นสุดท้าย
๕. กรรมที่ขัดขวางต่อพลังที่มีกำลังแสดงออกอย่างเป็นอิสระ

กรรมทั้ง ๘ ชนิดนี้เป็นผลมาจากการกระทำหรือกิจกรรมทุกอย่างของชีวิตทั้งทางร่างกาย วาจา และใจ ตัวการที่ทำให้เกิดการกระทำดังกล่าวคือ ความเขลาหรืออวิชชา ซึ่งตามทฤษฎีของเซนก็คือ ความไม่รู้จริงในธรรมชาติของชีวิต ทำให้เกิดกิเลสซึ่งเรียกว่า ภายะมี ๔ อย่างคือ โภคะ (ความโลภหรือความอยากได้) โกรธะ (ความโกรธ) มานะ (ความถือตัว) และมายา (ความหลง) คำว่าภายะแปลว่าวางเหนียว เพราะเป็นตัวดึงผูกอนุภาคกรรมให้ไปแทรกซึมติดอยู่กับชีวิต ถ้าเป็นการกระทำที่ดีผลก็จะเกิดเป็นอนุภาคของกรรมดีและนำมาซึ่งความสุขทางโลก ส่วนการกระทำชั่วก็จะเกิดเป็นอนุภาคของกรรมชั่วและนำมาซึ่งความเศร้าหมอง ทั้งอนุภาคของกรรมดีและอนุภาคของกรรมชั่วจะหลั่งไหลแทรกซึมเข้าไปติดอยู่กับชีวิต ทำให้ชีวิตต้องมัวหมองและสูญเสียสภาพอันบริสุทธิ์ดั้งเดิมไป การหลั่งไหลของอนุภาคของกรรมเรียกว่า อาสวะ ส่วนสภาพที่ชีวิตต้องมัวหมองด้วยอนุภาคของกรรมเรียกว่า พันธะหรือการติดข้อง (Bandha) ตามทฤษฎีของเซนนั้นในสภาพที่ชีวิตต้องมาติดข้องอยู่กับวัตถุ และยังคงเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏเป็นสภาพแห่งความทุกข์ ดังนั้นจุดหมายสูงสุดในชีวิตตามทฤษฎีของเซนจึงมิใช่เพียงเพื่อการกระทำดี เพราะการกระทำดีก็ยังส่งผลให้เกิดอนุภาคของกรรมดี และชีวิตยังต้องติดข้องอยู่กับวัตถุคืออนุภาคของกรรมดีนี้ แม้จะเป็นการส่งผลให้เกิดสภาพที่มีความสุขทางโลก แต่ก็มีใจความสุขที่แท้จริง ดังนั้นเพื่อให้ชีวิตได้กลับไปมีสภาพสมบูรณ์และบริสุทธิ์ดั้งเดิม ก็จะต้องแยกชีวิตออกจากอนุภาคของกรรมดีให้ได้อย่างเด็ดขาด นี่คือจุดหมายสูงสุดในชีวิต (Summum Bonum of life) การที่จะแยกชีวิตออกจากอนุภาคของกรรมดีนั้นต้อง

๑. ปิดกั้นอนุภาคของกรรมดีใหม่มิให้หลั่งไหลเข้าไปในชีวิตอีกซึ่งเรียกว่า สัมวาระ (Samvara)

๒. ทำลายอนุภาคของกรรมเก่าให้หมดไป

เมื่อชีวะอยู่ในสภาพที่ทำลายกรรมเก่าให้หมดแล้วเรียกว่า นิรจรา (Nirjarā) และเมื่อใดที่ชีวะได้เป็นอิสระอย่างเด็ดขาดจากอนุภาคของกรรม เมื่อนั้นก็จะกล่าวได้ว่าชีวะนั้นได้บรรลุโมกษะหรือถึงซึ่งความหลุดพ้นแล้ว

๔.๒ ทรรศนะของเซนเกี่ยวกับเรื่องเจตน์จำนงอิสระ

เมื่อกล่าวถึงกรรมจำเป็นต้องพูดถึงทรรศนะเกี่ยวกับเรื่องเจตน์จำนงอิสระด้วย คำสอนเรื่องกรรมจะไร้ความหมายถ้าหากเรื่องเจตน์จำนงอิสระ ในเมื่อถ้ามนุษย์ถูกจำกัดโดยบางสิ่งบางอย่างมาตั้งแต่เกิดจนตาย และไม่มีโอกาสในการเลือกกระทำการช่วยตนเอง ผลของการกระทำก็ย่อมไม่ใช่ปัญหาสำคัญที่จะต้องกล่าวถึง เป็นการเปล่าประโยชน์ที่จะบอกกับใคร ๆ ว่าสิ่งใดควรทำ สิ่งใดไม่ควรทำโดยที่คนเราไม่มีอิสระในการเลือกเพราะถูกจำกัดโดยบางสิ่งบางอย่าง แต่สำหรับปรัชญาเซนเน้นหนักในเรื่องของกรรม แสดงว่าต้องยอมรับในเรื่องเจตน์จำนงอิสระ มนุษย์มีโอกาสในการเลือกที่จะทำสิ่งนั้นสิ่งนี้ แต่ในการเลือกของมนุษย์นั้นต้องอยู่ในขอบเขตจำกัด ครึ่งหนึ่งเป็นเรื่องของการเลือก ส่วนที่เหลือเป็นบางสิ่งที่จะต้องยอมรับไว้ เสนจึงต้องยอมรับทั้งโชคชะตาและความพยายาม

ดังนั้นทริจึงกล่าวว่าความสำเร็จหรือความผิดหวังของมนุษย์ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ

๓ ประการ คือ

- ๑) ภาวิตยาคา (Bhavitevyata) หรือโชคชะตา
- ๒) อุปาทานการณะ (Upadanakarana) หรือสาเหตุแท้จริง (Substantial Cause) ซึ่งหมายถึงความพยายามของมนุษย์ (ปुरुษารถ - *puruṣārtha*)
- ๓) นิमित्तการณะ (Nimittakarana) หรือสาเหตุที่เป็นเครื่องมือ (Instrumental Cause) ซึ่งรวมทั้งการกระทำในอดีตและแรงขับจากสิ่งแวดล้อม

^๑ Dayanand Bhargava, Jaina Ethics, p. 32.

^๒ Ibid., p. 32.

เพื่อให้เข้าใจเรื่องเจตนจำนงอิสระนี้ เราจำต้องพิจารณาในเรื่องดังต่อไปนี้คือ

๑. อาสรวะ
๒. พันธะหรือการติดข้อง
๓. สัมมวาระและคัมพะ

อาสรวะ (Āsrava) ก็คือการหลังไหลของอนุภาคของกรรมเข้าไปแทรกซึมติดอยู่กับชีวิตที่ทำให้ชีวิตสูญเสียความสมบูรณ์และความบริสุทธิ์ในสภาพดั้งเดิมไป

สาเหตุที่ทำให้เกิดอาสรวะ คือการกระทำซึ่งเช่นเรียกว่าโยคะ (Yoga) ซึ่งรวมทั้งการกระทำดีและการกระทำชั่ว ถ้าเป็นการกระทำดี เรียกว่าบุญญา ส่วนการกระทำชั่วเรียกว่าบาป โดยปกติแล้วคนที่มีความทุกข์อยู่ ในสภาพที่ไม่น่าพึงใจ ซึ่งตรงข้ามกับสภาพของคนที่มีความสุข แต่โดยแท้จริงแล้วทั้งคนที่มีทุกข์และคนที่มีความสุขก็ยังคงต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ คนที่ท่องเที่ยวทุกข์ทรมานอาจจะเปลี่ยนใจและพยายามทำความดี จึงแสดงให้เห็นว่าการทำดีไม่มีผลในการเป็นอิสระหรือหลุดพ้นได้ ซึ่งหมายความว่าความเป็นอิสระอยู่เหนือความดีและความชั่ว ดังนั้นสำหรับปรัชญาเช่นแม้ว่าการดำเนินชีวิตในทางที่ถูกต้อง จะดีกว่าการดำเนินชีวิตไปในทางที่ผิดก็ตามแต่ก็ไม่เป็นการเพียงพอเพียงเท่านั้น แต่อย่างไรก็ตามย่อมไม่เป็นที่น่าสงสัยเลยว่าการเกิดในที่ดี มีสุขภาพดี มีชีวิตยืนยาว และมีองค์ประกอบอื่น ๆ ที่ดีจะช่วยให้ชีวิตไปสู่ความหลุดพ้นได้ง่ายขึ้น เช่นจึงไม่ปฏิเสธในเรื่องการทำความดี ดังนั้นตามทรรศนะของเซนจึงกล่าวถึงศีลธรรม ๒ ประการ^๑ คือ

๑. ศีลธรรมในทางปฏิบัติ (व्यवहारमार्ग - Vyavahāramārga)
๒. ศีลธรรมในชั้นอศตร (निश्चयमार्ग - Niścayamārga)

ดังที่กล่าวมาแล้วว่าการกระทำหรือโยคะเป็นตัวการทำให้เกิดอาสรวะขึ้น ต่อไปนี้จะกล่าวถึงการกระทำ^๒ ๓๕ อย่าง^๒ ที่ทำให้เกิดการหลังไหลของอนุภาคของกรรม คือ

^๑ ศีลธรรมทั้งสองระดับนี้จะได้นำมาอธิบายอย่างละเอียดในบทที่ ๕ ในหัวข้อว่าแนวปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้น

^๒ Ibid., p. 57.

- ๑ - ๕) การกระทำ ๕ ประการของประสาทสัมผัสทั้ง ๕
- ๒ - ๕) การกระทำ ๔ ประการของกษายะทั้ง ๔
- ๕ - ๑๘) การกระทำ ๕ ประการซึ่งเกิดขึ้นเนื่องจากไม่ปฏิบัติตามมหาพรต ๕ ประการคือ อหิงสา (ไม่เบียดเบียน) สัตยะหรือสุณุตตะ (การรักษาความสัตย์) อัศเตยะ (การรงคเว้นจากการขโมย) พรหมจรรยา (การรงคเว้นจากการเกี่ยวข้องกับทางเพศ) อปริครหะ (การไม่ติดข้องในสิ่งหังปวง)
- ๑๕) การกระทำจากความเชื่อหังมกาย เช่น การบูชา (สัมยคตวกริยา - *Samyaktvakriyā*)
- ๑๖) การกระทำจากความเชื่อผิด ๆ เช่น เรื่องราวของปาฏิหาริย์ต่าง ๆ (มิชยาตวกริยา - *Mithyātvakriyā*)
- ๑๗) การกระทำทางกาย (ประโยคกริยา - *Prayogakriyā*)
- ๑๘) มีแนวโน้มที่จะละทิ้งคำปฏิญาณที่ได้ไว้ (สมาทานกริยา - *Samādānakriyā*)
- ๑๙) เห็นอย่างระมัดระวังเพื่อหลีกเลี่ยงในการทำสิ่งที่มีชีวิตภาคเจ็บด้วยเท้า (อิรยามถกริยา - *Iryāpothakriyā*)
- ๒๐) มีแนวโน้มที่จะกล่าวหาผู้อื่นด้วยความโกรธ (ปราโทษิกกริยา - *Prādoṣikīkriyā*)
- ๒๑) มีแนวโน้มที่จะทำให้ผู้อื่นได้รับบาดเจ็บ (กายิกกริยา - *Kāyikīkriyā*)
- ๒๒) มีอาวุชสำหรับทำร้าย (อหิกรณิกกริยา - *Adhikaraṇīkriyā*)
- ๒๓) มีวิธีที่จะทำให้ผู้อื่นได้รับความเจ็บปวดทางใจ (ปริตาปิกกริยา - *Pari-tāpikīkriyā*)
- ๒๔) ทำลายปราน (ชีวิตของผู้อื่น) (ปรานาติปาติกกริยา - *Prāṇātipātīkīkriyā*)
- ๒๕) ปรารภนาที่จะเห็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความพอใจ (ทรรศนกริยา - *Darsānakriyā*)

- ๒๖) จับต้องสิ่งที่ทำให้เกิดความรู้สึก (สปรศนกริยา - Sparsānakriyā)
- ๒๗) แสวงหาหนทางใหม่ ๆ ที่จะทำให้เกิดความรู้สึกเพิ่มขึ้น (ปราตยาชิกิกริยา - Prātyāyikikriyā)
- ๒๘) สมองความเรียบร้อยของธรรมชาติโดยบุรุษ สตรี หรือสัตว์ (สมันตาปตนกริยา - Samantāpatanakriyā)
- ๒๙) ข้างหรือทั้งสิ่งของใด ๆ ลงบนพื้นโดยปราศจากความระมัดระวัง (อนาโบลกริยา - Anābhogakriyā)
- ๓๐) ปฏิบัติต่อตนเองเหมือนกับผู้อื่นจะปฏิบัติต่อตน (ศวาหस्तกริยา - Śvā hastakriyā)
- ๓๑) ยกย่องชมเชยในสิ่งที่ผิด (นิสรคกริยา - Nisargkriyā)
- ๓๒) เปิดเผยบาปของผู้อื่น (วิทาร์ณกริยา - Vidāraṇakriyā)
- ๓๓) ถือความคำสอนในคัมภีร์ผิด ๆ (อาชญาวยาปาทิกิกริยา - Ājñavyāpādikikriyā)
- ๓๔) ไม่เคารพในคำสอนจากคัมภีร์ (อนākāṅkṣakriyā)
- ๓๕) บุกเบิกในการกระทำที่ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจ (ปรารัมภกริยา - Prārambhakriyā)
- ๓๖) คิดขงหรือพึงใจในวัตถุทางโลก (ปริกรَاهิกิกริยา - Parigrāhikikriyā)
- ๓๗) ทำให้ความเชื่อหรือความรู้อุบัติของผู้อื่นหายไป (มายากริยา - Māyakriyā)
- ๓๘) ยกย่องชมเชยหรือศรัทธาในสิ่งที่ผิด (มิถยาทรศนกริยา - Mithayā darsānakriyā)
- ๓๙) ไม่ยกเล็กในสิ่งที่ควรยกเล็ก (อปราตยาชยานกริยา - Apratyākhyānakriyā)

การกระทำทั้ง ๓๙ ข้อดังกล่าวเป็นการกล่าวแบบแจกแจงรายละเอียด ถ้ากล่าวโดยสรุปก็คือการกระทำที่ละเมิดมหาพรต ๕ ประการนั่นเอง นอกจากการกล่าวถึงการ

กระทำทั้ง ๓๘ ประการที่ทำให้เกิดอาสรวะแล้ว เราอาจกล่าวถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดอาสรวะได้โดยแบ่งแยกตามชนิดของกรรมที่เกิดขึ้นได้ดังนี้^๑

ชฎานาวรณียะและทรรณานวรณียะ เกิดจาก

- ๑) การกล่าวโทษการเวียนคัมภีร์ (ปร โทษะ - Pradoṣa)
- ๒) การปิดบังความรู้ (นินทวะ - Nindhava)
- ๓) ความวิหยา (มาตสรวะ - Matsarya)
- ๔) การขัดขวางความก้าวหน้าของความรู้ (อันตรายะ - Antarāya)
- ๕) ปฏิเสธการประกาศความจริงของผู้อื่น (อาสาหนา - Āsādanā)
- ๖) การขัดแย้งความจริงโดยเจตนา (อุปคหาคะ - Upaghāta)

เวทณียะกรรม

ก. สาคาเวทณียะ เกิดจากความคิด ๑๐ ประการคือ

- ๑) มีความเห็นอกเห็นใจต่อสิ่งมีชีวิต (ภุตานุกัมปา - Bhūtānukampā)
- ๒) มีความเห็นอกเห็นใจอยู่ร่วมปฏิบัติพรต (วรตยนุกัมปา - Vratyanukumpā)
- ๓) มีความใจบุญ (ทาน - dāna)
- ๔) มีการควบคุมตนเองไม่ให้หลงไหลในสิ่งที่ก่อให้เกิดความเพลิดเพลิน (สราคัสัมยมะ - Sarāgasamīyama)
- ๕) มีการควบคุมได้บางส่วน (สัมยมาสังยมะ - Samīyamāsamīyama)
- ๖) มีใจมั่นคงและสงบต่อผลของกรรมที่ได้รับ (อกาณนิรชรา - Akamānirjarā)
- ๗) มีความเข้มงวดต่อข้อปฏิบัติ (บาลตปะ - Bāltapa)
- ๘) มีการตรึงตรอง (โยคะ - Yoga)
- ๙) มีการยกโทษ (กษมา - Kṣamā)
- ๑๐) มีความพอใจ (ศอจุ - Śauca)

ข. อสาศาเวทนีเย เกิดจากการกระทำ ๖ อย่างคือ

- ๑) ความเจ็บปวด (ทหะ - Duhkha)
- ๒) ความเศร้า (โศกะ - Śoka)
- ๓) ความเสียใจ (ตาปะ - Tāpa)
- ๔) ร้องไห้ (อากรันณะ - Ākrandana)
- ๕) การฆ่า (วธะ - Vadhā)
- ๖) ร้องคร่ำครวญด้วยความเห็นใจ (ปริเทวนา - Paridevanā)

โมหนีเย

ก. ทรรศนะโมหนีเย เกิดจากการกล่าวร้ายต่อผู้หลุดพ้น (เกวลิ - Kevali) หรือคัมภีร์ (ศรุตะ - Sruta) หรือสถานที่ทางศาสนา (สังคหะ - Saṅgha) หรือศาสนา (ธรรมะ - Dharma) หรือเทพทั้งหลาย (เทวา - Deva)

ข. จาริตรโมหนีเย เกิดจากการมีอารมณ์และความรู้สึกมากขึ้นไป
อายุส

เทวา - อายุสกรรม เกิดจากการกระทำ ๕ - ๗ อย่างของสาศาเวทนีเย

มนุषย - อายุสกรรม เกิดจากการกระทำบาปและคิดชั่วบ้าง

ติริยค - อายุสกรรม เกิดจากการกระทำบาป

นรค - อายุสกรรม เกิดจากการกระทำบาปและคิดชั่วมาก

นาม

ความไม่ซื่อตรงทั้งจิต กาย วาจา (โยควกรตา - Yogavakratā) จะนำไปสู่กรรมที่กำหนดรูปแบบและคุณลักษณะของร่างกายที่ไม่ดี ในทางตรงกันข้ามการทำดีก็จะนำไปสู่รูปแบบและคุณลักษณะของร่างกายที่ดี นอกจากนี้ชีวิตที่มีคุณลักษณะอันดีเลิศ จะไปเกิดในร่างกายของสัตว์ดิรัจฉาน คุณลักษณะทางศีลธรรมที่ดีเลิศนี้ ต้องรวมคุณธรรม ๑๖ ประการดังต่อไปนี้คือ

- ๑) มีความบริสุทธิ์ในศรัทธาธรรมา (ทรรศนวิสุทธิ - Darśanavisuddhi)
- ๒) มีความสภาวะ ถมตน (วินยสัมปันนตา - Vinayasampannatā)

๓) ปฏิบัติมหาพรต ๕ ประการอย่างถูกต้อง (ศีลพรตเตชวติจาระ — Śīla
vrataṣṣvanaticāra)

๔) ปฏิบัติกิจที่นำมาซึ่งความรู้ชั้นถูกต้องอย่างไม่หยุดหย่อน (อภิษณชญาโนป
โยคะ — Abhīkṣṇajñanopayoga)

๕) มีความเข้าใจในความทุกข์แห่งโลก (สังเวคะ — Saṁvega)

๖) สละโลกียสุขเท่าที่ความสามารถของคนจะทำได้ (ศักติตัสตยาคะ — Śak
titastyāga)

๗) ปฏิบัติเพื่อที่จะได้สำนึกในความผิดเท่าที่ความสามารถของคนจะทำได้
(ศักติตัสตปะ — Śaktitastapas)

๘) ให้บริการแก่นักบวช (สาธุสมาधि — Sādhusamādhi)

๙) ให้บริการแก่ผู้ที่มีคุณความดี (ไวยวฤตยकरणะ — Vaiyāvṛtyakarana)

๑๐) มีความภักดีต่อพระอรหันต์ (อรหัทภักติ — Arhadbhakti)

๑๑) มีความภักดีต่ออาจารย์หรือผู้นำของนักบวช (อาจารย์ภักติ — Ācāryabhakti)

๑๒) มีความภักดีต่อนักบุญ (พหุสฺรุตภักติ — Bahusrutabhakti)

๑๓) มีความภักดีต่อคัมภีร์ (pravācānabhakti — Pravacanabhakti)

๑๔) มีความระมัดระวังในหน้าที่สำคัญ ๖ ประการของนักบวช (อาวศยกาปริหานิ —
Āvasyākāparihāni)

๑๕) ธีรชนทางไปสู่ความหลุดพ้น (มารคปรภาวณา — Mārgaprabhāvanā)

๑๖) มีความรักและเป็นมิตรต่อผู้ร่วมศาสนา (pravācānavatsalatā — Pravacana
vatsalatā)

โคตร สาเหตุดังต่อไปนี้จะนำมาซึ่งการหลังไหลของอนุภาคกรรมที่กำหนดครอบ
ครวที่ต่ำ

๑) กล่าวร้ายต่อผู้อื่น (ปรนินทา — Paranindā)

๒) ยกย่องสรรเสริญตนเอง (อาตมปรคังสา — Atmaprasāṁsā)

๓) ปิดบังคุณสมบัติที่ดีของผู้อื่น (สทกฺกณจกฺกนชฺ — Sadgunācchadana)

๘) ประกาศคุณความดีของผู้ซึ่งไม่มีคุณความดีนั้น (อัสทคุโณทเภทนะ - Asadgunodbhedana)

ส่วนการหลังไหลของอนุภาคกรรมที่กำหนดครอบครวัที่ส่งยอมมาจากคุณสมบัติของผู้ที่มีคุณสมบัตินตรงข้ามกับคุณสมบัตินี้ดังกล่าวดังกล่าวข้างต้น

อันตรายะ

การหลังไหลของอนุภาคกรรมชนิดนี้เกิดจากการที่ไปรบกวนผู้ที่ให้ทาน ลาก โภค อโภคะ และวิริยะ

อาสรวะ แบ่งเป็น ๒ ชั้น คือ

๑. ภาวาสรวะ คือการที่ชั่วจะสูญเสียความต้านทานต่ออนุภาคของกรรม หมายถึงชั่วจะเริ่มมีกิเลสตัดหาซึ่งเป็นเหตุให้อนุภาคกรรมหลังไหลเข้าสู่วิญญาน การที่ชั่วเริ่มมีความไม่บริสุทธิ์เกิดขึ้นก็เนื่องจากสาเหตุ ดังต่อไปนี้คือ

๑. การขาดความศรัทธาที่ถูกต้องหรือความเข้าใจผิด (มิตยะทรรณะ - Mithyadarśana) ซึ่งแบ่งเป็น ๕ ชนิดคือ

๑.๑ เอกานตะ (Ekānta) การมองความจริงเพียงด้านเดียวคือ การยอมรับความเชื่อที่ผิด ๆ และการเชื่อตามโดยปราศจากการไตร่ตรอง

๑.๒ วิพริตะ (Viparīta) ความไม่แน่ใจว่ามีความจริง

๑.๓ วินยะ (Vinaya) ความเชื่อผิด ๆ เนื่องจากการสืบทอดทางความคิดมาอย่างนั้น

๑.๔ สัมศยะ (Samsāya) ความสงสัยวาทุกหรือผิด (ความซางสงสัย)

๑.๕ อชญานะ (Ajñāna) ความเชื่อที่ตรงการเหตุผล

๒. ความไม่มีพรต (อวิรติ - Avirati) แบ่งเป็น ๕ ชนิดคือ

๒.๑ หิงสา (Himsā) เบียดเบียน ทำร้าย ฆ่า

^๑ Surendranath Dasgupta, A History of Indian Philosophy,

Vol. I, p. 192.

^๒

Dayanand Bhargava, Jaina Ethics, p. 62.

- ๒.๒ อันฤต (Anrta) ความผิด
- ๒.๓ เคาริยะ (Cauryya) การขโมย
- ๒.๔ อพรมะ (Abrahma) การขาดการบังคับตนเอง
- ๒.๕ ปริกรหากานกษา (Parigrahākāṅkṣā) ความปรารถนาในสิ่ง
ที่ตนไม่ได้เป็นเจ้าของ

๓. ความเพิกเฉย ความไม่เอาใจใส่ (ประมาท - Pramāda) แบ่ง
เป็น ๕ ชนิดคือ

- ๓.๑ วิกธา (Vikathā) การสนทนาที่ไม่ดี
- ๓.๒ กษายะ (Kaṣāya) อารมณ์
- ๓.๓ อินทริยะ (Indriya) การใช้ประสาทสัมผัสทั้ง ๕ ในทางที่ไม่ดี
- ๓.๔ นิทรา (Mīdrā) การหลับ
- ๓.๕ ราคะ (Rāga) การติดข้องในรูปรส

๔. โยคะ (Yoga) คือกิจกรรมทางกาย วาจา ใจ

๕. กษายะ อารมณ์ เช่น ความโกรธ, ความริษยา, ความโลภ ฯลฯ

สาเหตุทั้ง ๕ ชนิดดังกล่าวเป็นต้นเหตุที่ทำให้วิเวทต้องมัวหมอง แต่เป็นเพียงใน
ชั้นของความคิดเท่านั้น ส่วนชั้นตอนต่อไปคือชั้นตอนที่อนุภาคของกรรมไฟหลังไหลเข้าสู่วิเว
ซึ่งเรียกว่า "หทัยาสรวะ"

๒. หทัยาสรวะ หมายถึงการหลังไหลของกรรมซึ่งมีอิทธิพลต่อวิเวทใน ๘ ลักษณะ
ตามกรรม ๘ ชนิด ดังกล่าวแล้วคือ ชฎานาวรณียะ ทรรศนาวรณียะ เวทณียะ โมทณียะ
อายุส โคตร อันทรายะ การหลังไหลของกรรมเหล่านี้เป็นผลของภาวาสรวะหรือเป็น
ตัวแทนของกิจกรรมทางความคิด

พันธะหรือการติดข้อง (Bandha or Bondage) คือภาวะที่อนุภาคแห่งกรรมหลัง
ไหลแทรกซึมเข้าไปเกาะติดอยู่กับวิเวท ดังนั้นเมื่อเกิดอาสรวะขึ้น วิเวทก็จะตกอยู่ในสภาพ
มัวหมองด้วยอนุภาคแห่งกรรมหรือกล่าวได้ว่าวิเวทอยู่ในสภาพติดข้องหรือมีพันธะขึ้น

สาเหตุของการติดข้องก็สืบเนื่องมาจากสาเหตุที่ทำให้เกิด อาสรวะขึ้น การติดข้อง

แบ่งเป็น ๒ ชั้น^๑ คือ

๑. ภಾವพันธะ เป็นการติดข้องภายใน เริ่มค่นขึ้นเมื่อชีวะมีกิเลสคั้นหาขึ้นเป็นภาวะของความติดซึ่งเป็นสาเหตุให้เกิดการหลงไหลของอนุภาคกรรม

๒. ทรัพยพันธะ เป็นการติดข้องภายนอก ซึ่งมีขึ้นเมื่ออนุภาคแห่งกรรมไหลหลงไหลแทรกซึมเข้าไปเกาะติดอยู่กับชีวะแล้ว

การที่อนุภาคแห่งกรรมแทรกซึมเข้าไปทำให้ชีวะเสียความบริสุทธิ์นี้มีไฉเป็นไปในทำนองฝุ่นละอองที่เกาะติดอยู่กับกระจกหรือแหงแก้ว เพราะในกรณีเช่นนี้เป็นเพียงเกาะติดอยู่ที่ผิวภายนอก แต่อนุภาคแห่งกรรมจะแทรกซึมเข้าไปในลักษณะคูกุ้ม เหมือนอย่างกระดาษขั้บคูกุ้มน้ำหมึกหรืออย่างสีที่เข้าผสมกับน้ำ ซึ่งจะทำให้กระดาษขั้บหรือสีเสียคุณภาพดั้งเดิมของคนไป

พันธะ (Bandha) แบ่งออกเป็น ๔ ชนิด^๒ คือ

๑. ปรกฤติพันธะ (Prakṛti - bandha)

๒. ปรเทศะพันธะ (Pradesā - bandha)

๓. สติติพันธะ (Sthiti - bandha)

๔. อนุภาคพันธะ (Anubhāga - bandha)

๑. ปรกฤติพันธะ (Prakṛti - bandha) คือพันธะที่เกิดขึ้นจากความแตกต่างของกรรมทั้ง ๔ ชนิดคั้งกล่าวข้างค่น พันธะชนิดนี้จึงเกิดขึ้นจากโยคะ

๒. ปรเทศะพันธะ (Pradesā - bandha) เมื่อชีวะต้องมัวหมองด้วยกรรมชนิดต่าง ๆ อนุภาคของกรรมชนิดต่าง ๆ นั้นก็จะครอบคลุมและแทรกซึมเข้าไปตามส่วนต่าง ๆ ของชีวะ ซึ่งเมื่อชีวะอยู่ในภาวะเช่นนี้คุณธรรมต่าง ๆ ก็มิสามารถจะช่วยให้ชีวะหลุดพ้นจากกรรมได้

^๑ สุนทร ณ รั้งษ์, ปรัชญาอินเดียน ประวัติและลัทธิ, หน้า ๕๖.

^๒

S. Gopalan, Outlines of Jainism, p. 175.

๓. สถิติพันธะ (Sthiti - bandha) ในขณะที่ชีวะอยู่ในภาวะที่มีพันธะย่อมคง มีความผูกพันกับวัตถุ ชีวะจะมีกิเลสพอกพูนขึ้นเนื่องจากอารมณ์ทำให้อนุภาคของกรรมใหม่ หลั่งไหลเข้าสู่ชีวะอย่างไม่หยุดหย่อน เป็นระยะเวลาอันยาวนานที่อนุภาคของกรรมไปทำให้ ชีวะต้องมัวหมอง ผลจากการหลั่งไหลของอนุภาคของกรรมเข้าสู่ชีวะอย่างไม่ขาดสาย อนุ- ภาคของกรรมก็จะมัวอำนาจทำให้ชีวะได้รับประสบการณ์ต่าง ๆ นา ๆ

๔. อนุภาคพันธะ (Anubhaga - bandha) คือพันธะที่มีความเข้มของอนุภาค กรรมมากหรือน้อยต่างกัน

วิธีปฏิบัติเพื่อบรรลุลความหลุดพ้น

ในทรรณะของเซนสภาพที่ชีวะต้องเสียความบริสุทธิ์ดั้งเดิมไปโดยต้องมัวหมอง ควบอนุภาคแห่งกรรม ซึ่งทำให้ต้องเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏนั้นเป็นทุกข์ ดังนั้นเพื่อ จะให้พ้นจากสภาพที่เป็นทุกข์เช่นนี้ต้องมีการแยกชีวะและวัตถุ โดยเฉพาะจากอนุภาคแห่งกรรม ให้ได้โดยเด็ดขาด เนื่องจากอนุภาคของกรรมเป็นสาเหตุที่ทำให้ชีวะต้องมัวหมอง การจะ ทำให้ชีวะกลับคืนสู่สภาพอันบริสุทธิ์อีกครั้งก็อาจขจัดอนุภาคของกรรมออกจากชีวะให้สิ้น แต่ อนุภาคแห่งกรรมที่แทรกซึมติดอยู่กับชีวะนั้น มีทั้งอนุภาคของกรรมเก่าและอนุภาคแห่งกรรม ใหม่ ถ้าจะป้องกันแต่การหลั่งไหลของอนุภาคของกรรมใหม่ อนุภาคของกรรมเก่าก็ยังคง อยู่ ถ้าจะทำลายเพียงแค่อนุภาคของกรรมเก่า อนุภาคของกรรมใหม่ก็ยังคงหลั่งไหลเข้า สู่ชีวะเรื่อย ๆ ดังนั้นการจะแยกอนุภาคของกรรมออกจากชีวะให้ได้โดยเด็ดขาดนั้น ตาม ทรรณะของเซนกองกระทำได้ดังนี้คือ

- ๑. การปิดกั้นมิให้อนุภาคของกรรมใหม่หลั่งไหลแทรกซึมเข้าสู่ชีวะได้อีกเรียกว่า สัมวาระ (สังวร)
- ๒. การทำลายอนุภาคของกรรมเก่าให้หมดไป สถานะที่บรรลุถึงหลังจากทำลายอนุภาคของกรรมเก่าให้หมดไปแล้วเรียกว่า นิรชรา สัมวาระ (สังวร) แบ่งเป็น ๒ ขั้นตอนคือ
  - ๑. ภาวาสัมวาระ (Bhava - samvara) คือขั้นตอนของความคิดเมื่อชีวะเริ่ม สามารถหยุดสาเหตุของการหลั่งไหลของอนุภาคของกรรมได้ดังนี้ คือ

Dayanand Bhargava, Jaina Ethics, p. 67-68.

๑. ไตรกุปติ (Triguṇṭī) การยับยั้งตนเองทั้งทางค่านใจ กาย วาจา จากกิจกรรมทางโลก

๒. ปัญจา - สมิติ (Pañca - samiti) ทางแห่งความระมัดระวัง ๕ ประการคือ ระมัดระวังในการกิน การพูด การกิน การถือของ และการรับทาน ความควร

๓. ทศ - ลักษณะ - ธรรมะ (Daśa - lakṣaṇa - dharma) คุณธรรม ๑๐ ประการคือ การให้อภัย มีความถ่อมตน ก้าวไปข้างหน้า มีสัจจะ สะอาด มีการยับยั้ง การสำนึกในความผิด การปล่อยวาง ไม่เคียดแค้นหรือไม่เห็นความแตกต่างเมื่อได้รับหรือสูญเสีย มีการควบคุมทางเพศที่เยี่ยม

๔. ทวาหสานุปริกสา (Dvādaśānuprakṣā) การไตร่ตรอง ๑๒ ประการ เกี่ยวกับธรรมชาติของจักรวาล เช่น ความไม่แน่นอน การขาดความช่วยเหลือ การมีอยู่ของโลก ความรัก ความแจ่มแจ้ง ความไม่บริสุทธิ์ การหลังไหลของกรรม การหยุดยั้งกรรม การทำลายกรรม จักรวาล ความยากในการได้รับความรู้, ความศรัทธา, ความประพฤติกฎที่ต้อง ธรรมชาติของทางที่ถูกต้อง

๕. ทวาวิมคติ - ปริษหชยะ (Dvāvimsati - pariṣahajaya) คือ ความมีกำลังใจเข้มแข็งที่จะต่อสู้กับความลำบาก ๒๒ ประการ คือ ความหิว กระจาย เย็น ร้อน บุง เปลื่อยกาย ความรังเกียจ ผู้หญิง เดินมากเกินไป ทำทาง การหลับ การเหยียดหยาม การเบียดเบียน การขมริจาคทาน ผิดหวังในความสำเร็จ โรคภัย สัมผัสหนาม ของสกปรก ความเคารพและไม่เคารพ ความรู้ผิด การขาดความรู้ ความศรัทธาผิด

๖. ปัญจาจาริตรี (Pañcacāritra) ความประพฤติ ๕ แบบคือ ความมีใจมั่นคงและสงบ การได้รับความสงบกลับคืนหลังจากได้สูญเสียไป ความบริสุทธิ์และการไม่เบียดเบียนที่สมบูรณ์ที่สุด ความเป็นอิสระจากอารมณ์ยกเว้นในแบบที่อื่น ๆ ภาวะที่เป็นอิสระจากอารมณ์โดยสมบูรณ์ที่สุดอย่างแท้จริง

ทั้งหมดดังกล่าวคือคุณธรรมที่จะทำให้เราสามารถที่จะหยุดการหลังไหลอนุภาคของกรรมได้ ซึ่งคุณธรรมดังกล่าวนี้ทั้งหมดเน้นให้นักบวชปฏิบัติมากกว่าคฤหัสถ์

๒. ทรัพย์สินวาระ (Dravya - samvara) เมื่อชีวะมีคุณธรรมถึงกว่าที่จะทำให้อนุภาคกรรมใหม่ไม่สามารถหลั่งไหลเข้าชีวะได้เลย ขั้นตอนนี้เรียกว่า ทรัพย์สินวาระ การหยุดการหลั่งไหลของอนุภาคกรรมใหม่ไม่สามารถทำให้พ้นทุกข์ได้เพราะยังมีอนุภาคของกรรมเก่าสะสมอยู่ ดังนั้นจะต้องมีการทำลายกรรมเก่าด้วย การทำลายกรรมเก่าคืออหิขะ ความเข้มงวด คือการบำเพ็ญการทรมานร่างกาย (ตบะ) ทั้งภายนอกและภายใน

ความเข้มงวดภายนอก (The external austerities) คือ

๑. การอดอาหาร
๒. กินน้อยกว่าปกติ (น้อยกว่าหนึ่งอิม)
๓. ให้สัตตัญญาสัมปในการยอมรับอาหารในบางกรณีและต้องมีให้ผู้อื่น
๔. ยกเลิกความชอบแหว่งหมด
๕. นั่งและนอนในที่โศกเดียว
๖. ทรมานร่างกายด้วยใจที่สงบ

ความเข้มงวดภายใน (The internal austerities) คือ

๑. การสำนึกในความผิด
๒. การบูชา
๓. การบริการ
๔. การศึกษา
๕. การไม่คิดชดง
๖. การสละทุกสิ่ง

เราจะเห็นได้ว่าความเข้มงวดเพื่อที่จะทำลายอนุภาคของกรรมเก่านั้นเป็นทางปฏิบัติสำหรับนักบวชมากกว่าคฤหัสถ์ สำหรับแนวทางปฏิบัติเพื่อจะให้ถึงซึ่งความหลุดพ้นนั้นจะได้อีกโดยละเอียดในบทต่อไป

^๑ Ibid., p. 69.

เมื่อชีวะทำลายอนุภาคของกรรมเก่าได้หมดแล้ว ชีวะก็จะอยู่ในสภาพหลุดพ้นจากอนุภาคของกรรมรวมทั้งหลุดพ้นจากการผูกพันกับวัตถุทั้งปวงกลับไปสู่สภาพบริสุทธิ์ซึ่งเดิมอีกครั้ง ในสภาพนี้เองที่เรียกว่า โมกษะ

เนื่องจากปรัชญาเซนเชื่อในเรื่องของกรรม แสดงว่ามนุษย์ย่อมมีเจตน์จำนงอิสระในการเลือกการกระทำ ซึ่งผลจากการกระทำเหล่านั้นก็จะทำให้เกิดอัสรวะขึ้นซึ่งหมายถึงการหลั่งไหลของอนุภาคของกรรมเข้าสู่ชีวะ ทำให้ชีวะต้องมีสภาพติดข้อง (พันชะ) และมนุษย์ก็ต้องเลือกต่อไปว่าจะเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารวัฏเช่นนี้เรื่อย ๆ ไป หรือพยายามที่จะบรรลุละความหลุดพ้น โดยการปิดกั้นมิให้อนุภาคของกรรมใหม่หลั่งไหลแทรกซึมเข้าสู่ชีวะได้อีก และการทำลายอนุภาคของกรรมเก่าให้สิ้นไปดังกล่าว

๔.๓ ธรรมชาติของความหลุดพ้น

ในคัมภีร์วารณสูตรที่อ้างถึงใน Jaina Ethics กล่าวถึงความหลุดพ้นว่าเป็นสภาพที่เป็นอิสระจากกรรมทั้งปวง^๑ เนื่องมาจากสามารถทำลายกรรมเก่าได้หมดและไม่สร้างกรรมใหม่ขึ้นมา ผู้ที่เป็นอิสระจากกรรมทั้งหลายจะเป็นผู้ที่มีพัฒนาการทางจิตใจได้ถึงระดับที่ ๑๔^๒ สำหรับผู้ที่มีพัฒนาการทางจิตใจถึงขั้นที่ ๑๒ จะสามารถทำลาย กหาตินกรรม (Ghātin karmans) ซึ่งประกอบด้วย ชฎานวรณียกรรม ทรรตนาวรณียกรรม โมหนียกรรม และขันตรายกรรมได้หมด กรรมทั้ง ๔ นี้เป็นกรรมที่จะปิดบังธรรมชาติอันแท้จริงของชีวะ การกระทำกรรมทั้ง ๔ นี้ไม่เพียงแต่จะทำให้เกิดความทุกข์ในทางโลกเท่านั้น แต่จะทำให้จะบรรลุมอกษะอีกลงอีก ดังนั้นผู้ที่มีพัฒนาการทางจิตใจมาถึงขั้นที่ ๑๒ จะเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจ พลัง และความสุข สมบูรณ์ที่สุด เมื่อจิตพัฒนาการมาถึงขั้นที่ ๑๔ อคหาตินกรรม (Aghātin karmans) ซึ่งประกอบด้วย เวทณียกรรม

^๑ Dayanand Bhargava, Jaina Ethics, p. 72.

^๒ รายละเอียดของการพัฒนาการทางจิตใจ ๑๔ ขั้น จะได้นำมาอธิบายอีกครั้งในหัวข้อว่าแนวปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้น

โคตรกรรม อายุกรรม นามกรรม ก็จะถูกทำลายหมดไปด้วย กรรมทั้ง ๔ นี้ เพียงแต่ทำให้เกิดความสุข หรือความทุกข์ไม่ได้ทำให้การบรรลุโมกษะช้าลง เมื่อได้บรรลุโมกษะชีวิตจะลอยขึ้นสู่เมืองสูงและจะไปพำนักอยู่ที่สุทธคิลาซึ่งเป็นตรงยอดหรือที่สูงของโลกอากาศชีวิตในสภาพทั้งเจ็ดนี้จะสามารถรู้แจ้งถึงพลังเดิมอันมีอยู่ภายในตน และได้บรรลุถึงความสมบูรณ์ ๔ ประการคือ มีความเห็นอันหาที่สุคติได้ มีความรู้อันหาที่สุคติได้ มีอำนาจอันหาที่สุคติได้ มีความสุขอันหาที่สุคติได้ บุคคละชีวิตะเหล่านี้จะคงอยู่ชั่ววันรันดร ไม่มีการเสื่อมสลายไป

ศูนย์วิทยพัชการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ สุนทร ณ รั้งยี, ปรัชญาอินเคีย ประวัติกและลัทธิ, หน้า ๕๓-๕๔.

^๒ พระมหาสนัน กมโล, ปรัชญาอินเคีย, เล่ม ๒, หน้า ๑๑๐.